

นิพนธ์ต้นฉบับ

บทบาทของผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์กับการนำเสนอข่าว
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

**Role of Newspaper Journalists Offering News on
Natural Resources and the Environment**

บานเย็น แม่นปิ่น

กิตติชัย รัตนะ

วิชา นียม

Banyen Maenpuen

Kitichai Rattana

Wicha Niyom

คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Faculty of Forestry, Kasetsart University, Chatuchak, Bangkok 10900, Thailand

E-mail: silents132@hotmail.com

รับต้นฉบับ 12 กรกฎาคม 2555

รับลงพิมพ์ 31 สิงหาคม 2555

ABSTRACT

This study investigated the importance of newspaper coverage regarding the natural resources and environment with regard to the role of the media in delivering news and factors affecting the presentation of news. The study involved qualitative research using content analysis. Environmental news was studied from five newspapers comprising: Thairath, Dailynews, Khaosod, Komchadluek, and Matichon over a one year period. In-depth interviews were held with 10 environmental journalists and 9 experts.

The study showed that five newspapers had news on natural resources and the environment, totaling 1,825 articles with a minimal amount being presented. Only 1,270 news articles during the year presented content that was different and discontinuous. Large amounts were presented during one of the environmental issues, while otherwise only a low level of coverage was presented. Furthermore, the importance of the environmental news presented on the front page was minimal, with most coverage presented inside the newspapers and the direction of the news was mostly negative. Thus, the news focused on the fact that there was a problem rather than on the project, the environment or conservation.

The journalists mentioned a variety of issues involved in presenting environmental news, including that the agency has no policy on the amount and quality of environment coverage and that access to data and information is laborious. Most of the experts interviewed believed the newspaper's coverage of the presentation, considered that journalists have to know which environmental issues are not being covered or are adequately presented, and that there was a lack of awareness and commitment to delivering environmental news.

Keywords: Role of journalist, Newspaper offering, News of natural resources and environment

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาการให้ความสำคัญต่อการนำเสนอข่าวทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของหนังสือพิมพ์ บทบาทของผู้สื่อข่าวในการนำเสนอข่าวและปัจจัย ที่มีผลต่อบทบาทการนำเสนอข่าว โดยการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ข้อมูลข่าวสิ่งแวดล้อมจากหนังสือพิมพ์ 5 ฉบับ คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ คม ชัด ลึก ข่าวสด และมติชน ระยะเวลา 1 ปี ประกอบการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้สื่อข่าวด้านสิ่งแวดล้อม 10 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้อง 9 คน

ผลการศึกษาพบว่าหนังสือพิมพ์ทั้ง 5 หัวฉบับมีการนำเสนอข่าวทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งสิ้น 1,825 ฉบับ พบว่ายังนำเสนอข่าวได้ในปริมาณที่น้อยเพียง 1,270 ข่าว ตลอดระยะเวลา 1 ปี แต่หนังสือพิมพ์แต่ละฉบับจะมีการนำเสนอในปริมาณที่แตกต่างกันไป และไม่สามารถครอบคลุมทั้งปี โดยจะมีการนำเสนอมากในช่วงหนึ่งที่มีประเด็นปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนช่วงเวลาอื่นๆ จะนำเสนอข่าวในระดับต่ำ และยังพบว่าหนังสือพิมพ์ให้ความสำคัญของข่าวสิ่งแวดล้อมด้วยการนำเสนอเป็นข่าวหลักคือ ขึ้นหน้าหนึ่งในปริมาณที่น้อย ส่วนใหญ่เป็นการนำเสนออยู่ในพื้นที่ด้านในของหนังสือพิมพ์และทิศทางการเสนอข่าวส่วนใหญ่เป็นข่าวในเชิงลบ ซึ่งทำให้เห็นว่าขณะนั้นเกิดปัญหาความสิ่งแวดล้อมมากกว่าการพัฒนาส่งเสริมและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

สำหรับผู้สื่อข่าวพบว่ามีปัญหาในการนำเสนอข่าวในหลายประเด็น ได้แก่ หน่วยงานต้นสังกัดไม่มีนโยบายในการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมในปริมาณที่มากพอ เข้าถึงแหล่งข้อมูลได้ยากและข้อมูลไม่มีความชัดเจน ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่มองว่าการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์นั้น ผู้สื่อข่าวยังมีปัญหาด้านความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมที่ยังไม่ครอบคลุมหรือมากเพียงพอต่อการนำเสนอ และขาดจิตสำนึกและความมุ่งมั่นในการนำเสนอข่าว

คำสำคัญ: บทบาทของผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ การนำเสนอข่าว ข่าวทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

คำนำ

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่บนโลก แต่ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติมักจะถูกทำลายและลดจำนวนลงเรื่อยๆ โดยสาเหตุสำคัญคงหนีไม่พ้นมนุษย์ที่เป็นผู้ใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติและส่วนใหญ่ไม่มีการอนุรักษ์หรือสร้างขึ้นทดแทนในส่วนที่ใช้ไป สาเหตุส่วนหนึ่งที่ทำให้มนุษย์ทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมนั้นคือการขาดความตระหนักถึงความสำคัญของทรัพยากรป่าไม้ที่มีต่อวงจรชีวิตของมนุษย์ โดยหวังเพียงการนำทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ประโยชน์หรือสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจให้มากที่สุดเท่านั้น ดังนั้นการที่จะทำให้มนุษย์ทุกคนเห็นความสำคัญของทรัพยากรธรรมชาติส่วนหนึ่งจะต้องมีการนำเสนอข้อมูลข่าวที่เป็นประโยชน์ที่ชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมเพื่อผลักดันให้มนุษย์หันมาใส่ใจและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

หน่วยงานที่จะนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ดังกล่าวนี้นอกจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องโดยตรงแล้ว สื่อมวลชนได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการที่จะประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูล และรายงานสถานการณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจและมีจิตสำนึกในการป้องกันและรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ ซึ่งการศึกษาถึงบทบาทของผู้สื่อข่าวที่มีต่อการนำเสนอข่าวนั้น จึงเป็นประโยชน์ต่อการที่จะช่วยกำหนดแนวทางการทำงานของสื่อมวลชนรวมถึงการกำหนดนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก่หน่วยงานของรัฐให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เมื่อให้เรียงลำดับโดยไม่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขใดๆ ข่าวสิ่งแวดล้อมจะได้รับความสำคัญมากที่สุด แต่เมื่อให้เรียงลำดับข่าวที่น่าจะได้รับตีพิมพ์ในความเป็นจริง ข่าวการเมืองข่าวเศรษฐกิจและข่าวอาชญากรรมเป็นข่าวที่

ได้รับความสำคัญให้ลงตีพิมพ์ในลำดับต้นๆ (จิตติมา, 2537) แต่ในปัจจุบันพบว่าสื่อมวลชนแขนงต่างๆ ได้ให้ความสนใจและนำเสนอเรื่องราวของสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ในช่วงปีหลายที่ผ่านมามีปัญหาสิ่งแวดล้อมถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นหลักในการนำเสนอข่าวมากขึ้น โดยที่ผ่านมามีสถาบันพัฒนาการหนังสือพิมพ์ได้ทำการวิจัยหนังสือพิมพ์ 2 ฉบับคือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐและหนังสือพิมพ์มติชน ในช่วงเดือนมีนาคมปี พ.ศ. 2524 และในช่วงเดือนเดียวกันปี พ.ศ. 2534 หรือในอีก 10 ปีต่อมา ปี พ.ศ. 2524 มีข่าวเกี่ยวกับป่าไม้ในหนังสือพิมพ์ไทยรัฐจำนวน 5 ชิ้น หนังสือพิมพ์มติชน มีเพียง 4 ชิ้น ส่วนปี พ.ศ. 2534 พบว่าหนังสือพิมพ์ไทยรัฐมีข่าวป่าไม้ถึง 25 ชิ้น และหนังสือพิมพ์มติชนมีข่าวป่าไม้จำนวน 25 ชิ้น ซึ่งจากการวิจัยดังกล่าวนี้ ได้ส่งผลให้มีการศึกษาเรื่องการนำเสนอข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมของสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่อง จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันมีการนำเสนอข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมมากขึ้น (พรศักดิ์, 2534) พบว่าส่วนใหญ่นำเสนอข่าวสารสิ่งแวดล้อมและทรัพยากร ธรรมชาติ เน้นหนักเฉพาะด้านทรัพยากรป่าไม้ และสัตว์ป่า (นฤมล, 2532)

อีกทั้งปัญหาโลกร้อนและภัยธรรมชาติเป็นประเด็นร้อนแรงและน่าสนใจมาก ซึ่งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาโลกร้อนจึงได้รับความสนใจมากขึ้นในปัจจุบัน การศึกษาในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการให้ความสำคัญในการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมของหนังสือพิมพ์ รวมทั้งศึกษาบทบาทการทำงานของสื่อข่าวหนังสือพิมพ์จากความคิดเห็นของผู้สื่อข่าวและการวิเคราะห์บทบาทผู้สื่อข่าวต่อการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมของผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำงานเกี่ยวข้องด้านสิ่งแวดล้อม

อุปกรณ์และวิธีการ

ทำการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมีวิธีการดำเนินการดังนี้

1. ทำการค้นคว้าหรือการวิจัยเอกสาร (documentary analysis) หนังสือและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เพื่อรวบรวมสาระสำคัญ แนวความคิด ข้อวิเคราะห์ต่างๆ ในการทำวิจัยครั้งนี้ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

2. การศึกษาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) จากข้อมูลปฐมภูมิ เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลข่าวที่หนังสือพิมพ์ในกรอบหลักประจำแต่ละวันเพื่อให้ทราบถึงปริมาณการนำเสนอข่าว การให้ความสำคัญและทิศทางการนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์แต่ละฉบับโดยศึกษาหนังสือพิมพ์ทั้ง 5 ชื่อฉบับ ได้แก่ คือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ คม ชัด ลึก ข่าวสด และมติชน ฉบับวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2552 ถึงฉบับ วันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 ศึกษาทุกฉบับรวมทั้งสิ้น 1,825 ฉบับ แล้วคัดเลือก เฉพาะเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยใช้ตารางลงรหัส (coding sheet) เป็นเครื่องมือในการเก็บ รวบรวมข้อมูล สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในส่วนของการวิเคราะห์เนื้อหาผู้วิจัย ใช้การนับจำนวน หาค่าร้อยละ (percentage) เพื่อทดสอบปริมาณ และการให้ความสำคัญในการนำเสนอข่าว

3. การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-dept interview) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์จากผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์จากหนังสือพิมพ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน จากหนังสือพิมพ์ตัวอย่าง 5 ฉบับคือ ไทยรัฐ เดลินิวส์ คม ชัด ลึก ข่าวสด และมติชน ในปริมาณแตกต่างกัน โดยประเด็นสัมภาษณ์เป็นการทำงานของสื่อข่าวและประเด็นปัญหาและทิศทางในการทำงานของผู้สื่อข่าวที่ส่งผลต่อการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมทางหนังสือพิมพ์ และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิ่งแวดล้อม 9 คน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการปฏิบัติงาน 3 คน ได้แก่ นายสุรพล ปัดตานี รองอธิบดีกรมทรัพยากรน้ำบาดาล สุรินทร์คำ ผู้เชี่ยวชาญกรมทรัพยากรธรณี นายจุพร บุรุษพัฒน์ อธิบดีกรมอุทยาน สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ผู้ทรงคุณวุฒิองค์กรอิสระ 3 คน ได้แก่ ดร.อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา ผู้อำนวยการโรงเรียนสัตยาไส นางเตือนใจ ดีเทศน์ ผู้อำนวยการมูลนิธิพัฒนาชุมชนและเขตภูเขา และ นายศศิน เฉลิมลาภ เลขาธิการมูลนิธิ สืบ นาคะเสถียร และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา 3 คน ได้แก่ รองศาสตราจารย์

ดร.ทวิวงศ์ ศรีนัฐสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วันชัย อรุณประภารัตน์ คณบดีคณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดร.เจริญวิทย์ หาญแก้ว อาจารย์ประจำสาขาวิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม วิทยาลัยวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต

โดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดมีประสบการณ์ทำงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมรวมถึงบทบาทภารกิจเชื่อมโยงกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เป็นประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานของผู้สื่อข่าวที่ส่งผลไปถึงการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมที่ออกมาของหนังสือพิมพ์ เพื่อชี้ให้เห็นถึงประสิทธิภาพการเสนอข่าวและประเด็นปัญหาที่ต้องแก้ไข เพื่อการนำเสนอข่าวที่เป็นประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และนำเสนอผลการสัมภาษณ์แบบบรรยาย (descriptive) โดยวิเคราะห์ประเด็นเนื้อหาข่าว (content analysis) ของผู้ถูกสัมภาษณ์ จากนั้นนำมาสรุปด้วยการบรรยาย

ผลและวิจารณ์

ผลการศึกษาสามารถแยกได้เป็น 2 ส่วน คือการวิเคราะห์ข่าวจากข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้จาก

หนังสือพิมพ์และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จากผู้สื่อข่าวและผู้ทรงคุณวุฒิ

การวิเคราะห์การนำเสนอข่าวของหนังสือพิมพ์

การศึกษาได้รวบรวมข้อมูลจากหนังสือพิมพ์ทั้ง 5 ชื่อฉบับ ตั้งแต่ฉบับวันที่ 1 มีนาคม พ.ศ. 2552 ถึงฉบับ วันที่ 29 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2553 ศึกษาทุกฉบับรวมทั้งสิ้น 1,825 ฉบับ โดยมีจำนวนรวมของข่าวทั้งสิ้น 1,270 เรื่อง

มีปริมาณการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมจำนวนรวม 1,270 ข่าว โดยแยกเรียงตามรายฉบับ ดังนี้ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ จำนวน 81 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 6.4 หนังสือพิมพ์เดลินิวส์ จำนวน 343 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 27.0 หนังสือพิมพ์ข่าวสด จำนวน 202 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 15.9 หนังสือพิมพ์คม ชัด ลึก จำนวน 192 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 15.1 และหนังสือพิมพ์มติชน จำนวน 452 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 35.6 ซึ่งหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมมากที่สุด คือ หนังสือพิมพ์มติชน และหนังสือพิมพ์ที่นำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุดคือ หนังสือพิมพ์ไทยรัฐ ดังแสดงผลใน Table 1

Table 1 Amount of environmental news classified by newspaper.

Newspaper	Number of articles (n=1,270)	Percentage	Remark
Thairath	81	6.4	Minimum
Dailynews	343	27.0	
Khaosod	202	15.9	
Komchadluek	192	15.1	
Matichon	452	35.6	Maximum

พบว่าเดือนที่มีการนำเสนอข่าวมากที่สุดคือเดือนมกราคม พ.ศ. 2553 จากการศึกษาพบว่าช่วงเวลาดังกล่าวมีการเกิดปัญหาการรั่วซึมของสารเคมีอันตรายในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุด จังหวัดระยอง หลังจากที่มีการตรวจพบว่ามิโครงการในนิคมอุตสาหกรรมมาบตาพุดเป็นโครงการรุนแรงส่งผลกระทบต่อคุณภาพ

ชีวิตประชาชนที่อยู่ในบริเวณ ส่วนเดือนที่มีการนำเสนอขำน้อยที่สุดคือเดือนเมษายน พ.ศ. 2552 จากการศึกษาพบว่าในช่วงเวลาดังกล่าวเกิดปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองขึ้น พื้นที่ข่าวส่วนใหญ่จึงเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ขณะนั้น รวมถึงเป็นช่วงวันหยุดยาวในเทศกาลสงกรานต์ ดังแสดงผลใน Table 2

Table 2 Environmental news presentation classified by month.

Month	Number of articles (n=1,270)	Percentage	Remark
March 2009	114	9.0	Minimum
April 2009	47	3.7	Maximum
May 2009	72	5.7	
June 2000	79	6.2	
July 2009	78	6.1	
August 2000	118	9.3	
September 2009	97	7.6	
October 200	127	10.0	
November 2009	108	8.5	
December 2009	163	12.8	
January 2010	167	13.1	
February 2010	100	7.9	
Average	105.8		

ประเภทของทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่มีการนำเสนอข่าวจำแนกได้ตามลำดับ ดังนี้ ทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า มีการนำเสนอจำนวน 543 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 42.7 อากาศ/มลพิษ/ขยะ มีการนำเสนอจำนวน 493 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 38.89 น้ำ/แม่น้ำ/ทะเล มีการนำเสนอจำนวน 191 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 15.0 และที่ดิน/

ดิน มีการนำเสนอจำนวน 43 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 3.4 ซึ่งจะเห็นว่าป่าไม้และสัตว์ป่ายังเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่มีความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเป็นที่สนใจของสื่อมวลชน ที่ต้องการจะนำเสนอออกสู่ประชาชน ดังแสดงผลใน Table 3

Table 3 Category of environmental resources presented.

Natural resource category	Number of articles (n=1,270)	Percentage	Remark
Forest / wildlife	543	42.7	
Air pollution / waste	493	38.9	Maximum
Water / river / sea.	191	15.0	Minimum
Land / soil	43	3.4	

พื้นที่การนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมของหนังสือพิมพ์ตลอดหนึ่งปีมีการนำเสนอข่าวในหน้าหนึ่ง จำนวน 289 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 22.8 และการนำเสนอข่าวหน้าใน จำนวน 981 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 77.2 จึงวิเคราะห์ได้ว่าหนังสือพิมพ์ส่วนใหญ่ยังให้ความสำคัญ

สำคัญในการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมเป็นข่าวหลักหรือเป็นข่าวใหญ่น้อยมาก เมื่อเทียบกับการนำเสนอภายในฉบับซึ่งถือว่าเป็นข่าวที่ให้ความสำคัญน้อยกว่า ดังแสดงผลใน Table 4

Table 4 Importance of environmental news.

Importance of news	Number (n=1,270)	Percentage	Remark
Major	289	22.8	
Minor	981	77.2	

ตลอดหนึ่งปีหนังสือพิมพ์มีการนำเสนอข่าวไปนิตยสารด้านบวกที่เน้นการส่งเสริมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำนวน 457 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 36.0 และนิตยสารในด้านลบที่เน้นการตรวจสอบการกระทำผิด การบุกรุกทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตลอดจนปัญหาความขัดแย้งต่างๆ จำนวน 786 ข่าว คิดเป็นร้อยละ 64.0 จึงกล่าวได้ว่าในช่วงเวลาการเก็บข้อมูลมีการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าการพัฒนาและเน้นการส่งเสริมอนุรักษ์ ดังแสดงผลใน Table 5

Table 5 Direction of environmental news presentation.

Direction of news	Number (n=1,270)	Percentage	Remark
Positive	457	36.0	
Negative	786	64.0	

วิเคราะห์จากความคิดเห็นของผู้สื่อข่าว

ความคิดเห็นจากผู้สื่อข่าว

เป็นการวิเคราะห์จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์จากผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์จากหนังสือพิมพ์ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 10 คน จากหนังสือพิมพ์ตัวอย่าง 5 ฉบับในปริมาณแตกต่างกัน โดยประเด็นสัมภาษณ์เป็นการทำงานของผู้สื่อข่าวและประเด็นปัญหาและทิศทางในการทำงานของผู้สื่อข่าวที่ส่งผลต่อการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมทางหนังสือพิมพ์

การสนใจต่อข่าวสิ่งแวดล้อม

สำหรับผู้สื่อข่าวนั้นจะมีความสนใจต่อข่าวสิ่งแวดล้อม 2 รูปแบบ คือ เป็นความสนใจส่วนตัวด้านสิ่งแวดล้อมและหน่วยงานในสังกัดมอบหมายภารกิจในการรับผิดชอบข่าวสิ่งแวดล้อมโดยตรง

ปัญหาอุปสรรคในการทำข่าวสิ่งแวดล้อม

ปัญหาอุปสรรคที่มีต่อการนำเสนอข่าวปัญหาอุปสรรคในการนำเสนอข่าวจากการวิจัยพบว่า ปัญหาอุปสรรคในการนำเสนอจะแบ่งได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ 1) ประชาชนให้ความสนใจข่าวสิ่งแวดล้อมน้อย ซึ่งเป็นผลไปสู่อีกหนึ่งปัจจัยปัญหา คือ 2) หน่วยงาน

ที่สังกัดจึงไม่มีนโยบายในการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมในปริมาณมากพอ เนื่องจากทางการตลาดแล้วข่าวสิ่งแวดล้อมเป็นที่สนใจของประชาชนน้อยกว่าข่าวอื่นๆ เช่น ข่าวอาชญากรรม การเมือง และเศรษฐกิจ เป็นต้น และ 3) ปัญหาด้านข้อมูลข่าวสารที่ไม่เพียงพอ เนื่องจากการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่จะไม่มีความชัดเจน หรือการที่แหล่งข่าวและผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ให้ข้อมูลข้อเท็จจริงจึงไม่สามารถนำเสนอในประเด็นที่ต้องการได้

แนวทางกระตุ้นให้เกิดการนำเสนอข่าว

แนวทางกระตุ้นให้เกิดการนำเสนอข่าว การวิจัยพบว่า แนวทางที่ผู้สื่อข่าวต้องการกระตุ้นให้เกิดการนำเสนอ นั้น แบ่งได้ 3 ประเด็นใหญ่ๆ คือ 1) หน่วยงานที่สังกัดจะต้องเปิดพื้นที่เพื่อนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อเพิ่มปริมาณข่าวสิ่งแวดล้อมให้เข้าถึงประชาชนให้มากที่สุด หนังสือพิมพ์ต้องชี้แนะให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ประชาชนหันมาสนใจข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมที่สื่อมวลชนนำเสนอ 2) แหล่งข้อมูลข่าวสาร โดยเฉพาะในส่วนราชการทั้งที่เป็นบุคคลและเอกสาร ควรมีการให้ข้อมูลที่โปร่งใสและเป็นข้อเท็จจริงแก่การนำเสนอ

และ 3) ผู้สื่อข่าวเองที่ควรมีความมุ่งมั่นในการนำเสนอข่าวที่เป็นประโยชน์ต่อการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุด

ความหวังและทิศทางการนำเสนอข่าวในอนาคต

สำหรับความคาดหวังและทิศทางการนำเสนอข่าว ผู้สื่อข่าวทั้งหมดต้องการให้ประชาชนหันมาให้ความสนใจต่อข่าวสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติในระยะยาว ในส่วนของการนำเสนออื่นนั้นต้องการให้ผู้สื่อข่าวสิ่งแวดล้อมติดตามประเด็นปัญหาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงบทสรุป เพื่อให้เห็นความสำคัญในแต่ละเรื่องและเป็นกรณีศึกษา กับปัญหาอื่นๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมถึงคาดหวังให้หน่วยงานภาครัฐนำประเด็นปัญหาจากข่าวที่เกิดขึ้นไปใช้ประโยชน์มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

เป็นการวิเคราะห์จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสิ่งแวดล้อม 9 คน แบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ ผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันการศึกษา 3 ราย ผู้ทรงคุณวุฒิองค์กรอิสระ 3 ราย และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการปฏิบัติงาน 3 ราย โดยผู้ทรงคุณวุฒิทั้งหมดมีประสบการณ์ทำงานที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมรวมถึงบทบาทภารกิจเชื่อมโยงกับการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม โดยมีผลการวิเคราะห์ดังนี้

ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันการศึกษาที่มีต่อการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อม

ผู้ทรงคุณวุฒิจากสถาบันการศึกษา ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าผู้สื่อข่าวควรมีความรู้และความเข้าใจในเรื่องที่ติดตาม เนื่องจากบางครั้งแหล่งข่าวอาจมีความผิดพลาดในการให้ข้อมูล เพราะไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล หรือเข้าถึงแต่ไม่มีความชัดเจนหรือถูกปิดกั้นข้อเท็จจริง ประกอบกับปัญหาระยะเวลาการหาข้อมูลที่น้อยเกินไป จึงควรมีการค้นคว้าหาความรู้โดยเฉพาะเรื่องสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้นตามประเด็นข่าวที่เกิดขึ้น เพื่อนำความรู้มาคิดวิเคราะห์หรือหาคำตอบในเรื่องนั้นๆ

หนังสือพิมพ์ไม่ควรมีการนำเสนอข่าวที่เกิดจากการสัมภาษณ์ในมุมมองของผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก เนื่องจากบางครั้งแหล่งข่าวต้องการให้ข่าวที่ตนเองต้องการหรือเพื่อต้องการกระแสสังคมชั่วคราวเท่านั้น ซึ่งอาจจะไม่ใช่ข้อเท็จจริงทั้งหมด จึงควรหาข้อมูลจากองค์กรที่เกี่ยวข้องอื่นๆ หรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องมาเพื่อนำมาประกอบการนำเสนอ

แม้ปัจจุบันสถานการณ์สิ่งแวดล้อมเข้าสู่ภาวะเป็นปัญหาแต่ข่าวที่หนังสือพิมพ์นำเสนอข่าวออกมา กลับเป็นข่าวในแง่การประชาสัมพันธ์องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อสร้างภาพลักษณ์หน่วยงานมือออกมาจำนวนมาก อีกทั้งไม่มีการติดตามผลการดำเนินการอย่างจริงจัง แต่กลับนำเสนอประเด็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อมไม่มากพออาจจะเป็นสาเหตุที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถทราบถึงปัญหาหรือข้อมูลและขาดความสนใจในการดูแลสิ่งแวดล้อม

ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิจากองค์กรอิสระที่มีต่อการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อม

ผู้ทรงคุณวุฒิองค์กรอิสระส่วนใหญ่มีความเห็นว่า หน่วยงานที่ผู้สื่อข่าวสังกัดควรจะต้องเปิดพื้นที่เพื่อนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น โดยในส่วนของหนังสือพิมพ์แม้จะเป็นสื่อที่เสียเปรียบในเรื่องความเร็วในการนำเสนอ แต่มีพื้นที่และระยะเวลาในการหาข้อมูลในระดับหนึ่ง จึงควรมีการนำเสนอให้ครอบคลุมเพียงพอ เพื่อให้ประชาชนได้รับข่าวสารให้มากที่สุด

ผู้สื่อข่าวมีการค้นคว้าหาความรู้หรือข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวกับข่าวที่กำลังติดตามให้มากที่สุด เพื่อนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อให้ประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารที่เป็นข้อเท็จจริงและเป็นประโยชน์และทราบถึงที่มาที่ไป กระบวนการที่ทำให้เกิดประเด็นปัญหามากกว่าการนำเสนอข่าวประชาสัมพันธ์หน่วยงานหรือนำเสนอเพียงบทสัมภาษณ์จากแหล่งข่าวเท่านั้น รวมถึงแนวทางแก้ไขโดยเฉพาะแนวทางที่ประชาชนสามารถเข้าร่วมได้ เพื่อเป็นการทำให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาได้ด้วยตนเองมากกว่าการติดตามข่าวสารเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ควรจะต้องปรับรูปแบบการนำเสนอให้เป็นที่น่าสนใจและเข้าถึงประชาชนได้ง่ายและควรมีการเพิ่มปริมาณการนำเสนอข่าวให้สอดคล้องกับภาวะปัญหาที่ปัจจุบันเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ที่สำคัญควรมีการติดตามนำเสนอเรื่องราวประเด็นปัญหาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดทุกกรณี เพื่อชี้ให้เห็นถึงผลของปัญหาตั้งแต่ต้นเหตุจนถึงผลที่เกิดขึ้นรวมถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาในอนาคต

ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้านการปฏิบัติงานที่มีต่อการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อม

ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการปฏิบัติงานส่วนใหญ่เห็นว่าการนำเสนอข้อมูลข่าวสารของผู้สื่อข่าวและหนังสือพิมพ์ยังไม่เป็นข้อเท็จจริงทั้งหมด สรุปรุ้เหตุการณ์ไม่ตรงตามข้อมูลที่ผู้ปฏิบัติงานให้ข้อมูลไป ซึ่งการเสนอข่าวสารที่ไม่เป็นความจริงมีผลกระทบโดยตรงกับผู้ปฏิบัติงาน

ส่วนใหญ่หนังสือพิมพ์ยังเน้นการนำเสนอข่าวเรื่องความเสียหายที่เกิดขึ้นหรือหาหนาคิดจากเหตุการณ์ทางสิ่งแวดล้อมต่างๆ หรือมีแนวโน้มไปในทิศทางทางทั้งด้านการบริหารงานมากกว่าที่จะนำเสนอความรู้ความเข้าใจหรือปัญหาสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้การนำเสนอข่าวควรให้ประชาชนเข้าใจสถานการณ์ต่างๆ ได้ง่ายและเข้าใจปัญหามากกว่าการนำเสนอแบบลอยๆ ไม่มีการสรุปตามเหตุและผลหรือการอ้างอิงอย่างถูกต้อง

สรุป

ผลการศึกษาเรื่อง “บทบาทของผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์กับการนำเสนอข่าวทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมของหนังสือพิมพ์เพื่อหาแนวทางการนำเสนอข่าวที่เป็นประโยชน์มากที่สุด จากผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. จากข้อมูลการเก็บรวบรวมสถิติการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมของหนังสือพิมพ์พบว่าหนังสือพิมพ์มีการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมทุกฉบับในปริมาณแตกต่างกัน และหนังสือพิมพ์ที่มียอดขายสูงกว่าไม่ได้นำเสนอข่าวในปริมาณมากกว่าแต่อย่างใด และปริมาณการนำ

เสนอข่าวนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยแวดล้อม เช่น สถานการณ์ความสำคัญของข่าวอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในขณะนั้น และนโยบายของหน่วยงานที่สังกัด ส่วนการให้ความสำคัญกับการนำเสนอข่าวทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพบว่ายังให้ความสำคัญน้อยเนื่องจากนำเสนอเป็นข่าวหน้าหนึ่งน้อยกว่า การนำเสนอข่าวที่อยู่หน้าใน

2. มีปัจจัยหลายอย่างในการส่งผลกระทบต่อบทบาทการทำงานของสื่อข่าว ในการนำเสนอข่าวทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากการวิจัยพบว่าประชาชนให้ความสนใจข่าวสิ่งแวดล้อมน้อยซึ่งเป็นผลไปสู่อีกหนึ่งปัจจัยปัญหา คือ หน่วยงานที่สังกัดจึงไม่มีนโยบายในการให้สื่อข่าวทำข่าวเพื่อนำเสนอในปริมาณที่มากพอ และปัญหาด้านข้อมูลข่าวสารที่เอื้อต่อการนำเสนอไม่เพียงพอ เนื่องจากการเข้าถึงแหล่งข้อมูลยังทำได้ยากและไม่มีความชัดเจน รวมถึงปัญหาระยะเวลาการหาข้อมูลที่น้อยเกินไปต่อการนำเสนอให้ครอบคลุมและลึกซึ้ง อีกทั้งปัญหาที่แหล่งข่าวและผู้ที่เกี่ยวข้องไม่ให้ข้อมูลข้อเท็จจริง

3. ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นว่าสื่อข่าวมีความสำคัญและมีบทบาทต่อการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมมาก แต่สื่อข่าวส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ด้านสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสมครอบคลุม ทำให้การนำเสนอข่าวนั้น หลายครั้งไม่ใช่ข้อเท็จจริงหรือขาดความน่าเชื่อถือ ดังนั้นผู้สื่อข่าวควรหาศึกษาข้อเท็จจริงให้เพียงพอก่อนที่จะนำเสนอข่าวออกสู่สาธารณะชน ทั้งนี้ปริมาณการนำเสนอข่าวนั้นผู้สื่อข่าวเองเองอาจจะมีข้อจำกัดหลายอย่างที่ไม่สามารถนำเสนอข่าวในปริมาณที่มากได้ เช่น นโยบายของต้นสังกัด ซึ่งหากต้องการที่จะนำเสนอข่าวให้มากขึ้นอาจจะต้องแก้ปัญหาเรื่องข้อจำกัดที่มีอยู่

การศึกษานี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ เพื่อให้หนังสือพิมพ์มีการนำเสนอข่าวที่เป็นประโยชน์ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ 1) หนังสือพิมพ์ควรต้องมีนโยบายในการนำเสนอข่าวสิ่งแวดล้อมที่ชัดเจนมากขึ้น เพื่อเพิ่มพื้นที่การเสนอข่าวสิ่งแวดล้อม ให้ความสำคัญกับข่าวสิ่งแวดล้อมให้มากขึ้น เพื่อให้ประชาชนทราบถึงสถานการณ์ความเป็น

ไปของทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะทำให้ประชาชนหันมาให้ความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ทรัพยากร และแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบัน และควรมีการนำเสนอข่าวที่เป็นข้อเท็จจริงให้มากที่สุด เนื่องจากประชาชนที่รับข้อมูล จะนำข้อมูลที่คิดไปใช้ประโยชน์ต่อไป 2) ผู้สื่อข่าวควรมีความรู้และความเข้าใจด้านสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเรื่องที่ติดตามและจะนำเสนอให้มากที่สุด เพื่อความถูกต้องและครอบคลุมเนื้อหาของข่าวที่จะนำเสนอ และ 3) หน่วยงานภาครัฐที่เป็นผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควรมีข้อมูลการนำเสนอข่าวที่เป็นประโยชน์ไปใช้ในการบริหารงานเพื่อให้เกิดการพัฒนาหรือลดการถูกทำลายให้มากที่สุด

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- จิตติมา นิยมสรวญ. 2537. ความตระหนักของบรรณาธิการข่าวและผู้สื่อข่าวเกี่ยวกับการนำเสนอข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมศึกษาเฉพาะกรณีหนังสือพิมพ์รายวันไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นฤมล ศรีสว่าง. 2532. การศึกษาปริมาณและปัญหาการนำเสนอข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมและ ทรัพยากรธรรมชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พรศักดิ์ เหล่ากิจไพศาล. 2534. บทบาทสื่อมวลชนต่อการพิทักษ์และพัฒนาป่าไม้. สื่อมวลชนปริทัศน์ 2.